

תורה שבכתב

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

י"ל לוימי רבבות אלפי ישראל ע"י קרן תר"ג לטובת נשמת הרבני הנגיד הנכבד הרה"ח ר' אריה (לייבל) ברה"ח ר' יונה רובין ז"ל

פרשת עקב

מנחם אב תשפ"ה | גיליון פ"ב (שנה ב')

שבת של תורה פנינים מאירים לשולחן השבת

היכן נקבר אהרן?

בפרשת השבוע נאמר (י, 1) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֶרֶת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסְרָה שֶׁם מֵת אֶהֱרֹן וַיִּקְבְּרוּ שָׁם. ורש"י כותב: 'שם מת אהרן? והלא בהר החר... אלא אף זו מן התוכחה, ועוד זאת עשיתם כשמת אהרן... ונסתלקו ענני כבוד, יראתם לכם ממלחמת מלך ערד, ונתתם ראש לחזור למצרים, וחזרתם לאחורכם שמונה מסעות עד בני יעקב ומשם למוסרה וכו'. ובמוסרה עשיתם אבל כבד על מיתתו של אהרן שגרמה לכם זאת, ונדמה לכם כאלו מת שם'.

שאל הרה"ק בעל 'אמרי-אמת' מגור ז"ע: אמנם מה שנאמר 'שם מת אהרן' אפשר לפרש שמרוב צער היה נדמה להם כאילו מת שם, אבל כיצד אפשר לומר 'ויקבר שם', וכי נדמה להם כאילו נקבר שם?

אלא, אמר ה'אמרי-אמת', טמון כאן מסר חשוב: מידתו של אהרן היתה 'אוהב שלום ורודף שלום'. אם היו ממשכים היהודים להתנהג במידתו, היה הדבר נחשב כאילו לא מת אהרן, אבל כיון שבמוסרה נלחמו זה בזה (כמבואר ברש"י שבני לוי נלחמו בהם), ולא שרר השלום ביניהם, נחשב הדבר כאילו מת שם אהרן, אבל לא רק שמת שם אלא גם 'ויקבר שם', כי במריבותיהם הם קברו את דרכו ומשנתו! בכך שלא המשיכו את דרכיו!

אולם בנו, הרה"ק בעל 'בית ישראל' מגור ז"ע, הוסיף על זה: ולי נראה לפרש את הכתוב: 'שם מת אהרן ויקבר שם ויכחזר ארץ ית' כמובן, שאמנם אהרן מת, אבל אלעזר בנו המשיך בדרכו ובמיתתו של אביו לאהוב שלום ולרדוף שלום, והמידה הזו לא פסקה מישראל עד היום הזה!

עיר התמרים והר הזיתים

פנינה יקרה כותב הגה"ק בעל חתם סופר ז"ע בספרו 'תורת משה' על הכתוב בפרשתנו (ח, 1) אֶרֶץ חֹטֵה וְשֹׁעֵרָה וְגִפְנֵי וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ, מדוע נכתב שוב 'ארץ' לפני שמן ודבש? ומדוע הקדים השמן לפני הדבש?

אלא, אומר החתם סופר, כאן נרמז שכיבוש הארץ יתקיים פעמיים, פעם אחת כשנכנסו לארץ בימי יהושע, אז כבשו תחילה את יריחו שהיא 'עיר התמרים' (דברים לד, ג), והפעם השנייה בביאת המשיח במהרה בימינו, עליה נאמר (זכריה יד, ד) וְעָמְדוּ רִגְלָיו בְּיָם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים, לכן הדגיש הכתוב ואמר שארץ ישראל היא 'אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ' - ארץ שתכבש בעיר הזיתים ובעיר התמרים! לכן הקדים זית לדבש, כי גדולה החשיבות של כיבוש שלעתיד לבוא יותר מהכיבוש שבימי יהושע!

אוצר התורה והלומים מתוך הפרשה

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך (י, יב)

עובר ה' באמות, אינו שוקט לעולם על מקום אחד, אלא בסיימו עבודה אחת מחפש מיד עבודה אחרת; כשמיסים מצוה אחת הוא מיד מציג לעצמו את השאלה 'ועתה ישראל' - עתה, בעת הזאת לאחר שסיימתי כבר את המצוה הראשונה 'מה ה' אלקיך שאל מעמך' מה הלאה? מה עכשיו ה' רוצה ממני? וכך 'ימשיך מחיל אל חיל'.

(הגה"ק בעל חפץ חיים ז"ע)

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך (ח, י)

עליך להיות שבע לא רק מן האוכל הגשמי שאכלת, אלא תשבע גם מן - 'וברכת', מכך שהיתה לך זכות לברך לה' אלקיך על המזון שנתן לך.

(הגה"ק רבי שלמה מקרלין ז"ע)

והיו לשושפת בין עיניכם, ולמדתם אתם את בניכם (יא, יח-יט)

נסמך ענין חינוך הבנים למצות תפילין, לרמז שכשם שתפילין אסורות בהיסח הדעת, כך אסור לאדם להסיח דעתו מבניו ומחינוכם, אלא בכל עת יהיו מחשבותיו נתונות לנעשה עם בניו.

(הגה"ק רבי איתמר מנדבורנה ז"ע)

שערי תורה קבט מסכם ומבוא לפרשת השבוע

פרשת עקב מתחילתה לסופה עמוסה בדברי מוסר והתעוררות ליראת שמים ושמירת המצוות, אשר רק בזכות זה יזכו ישראל לנחול את ארץ ישראל, והקב"ה יעשה להם נסים ויגשר מפניהם גוים גדולים ועצומים.

ברכות לשומרי המצוות • מצות איבוד האומות ואליהם • גירוש האומות בזכות שמירת המצוות • לזכור שהשפע בא מאת ה' • חטא העגל • לוחות שניות • הבדלת שבט לוי • פרשת היראה • שבח הארץ • ברכת המזון • פרשת והיה אם שמוע • תפילין ומזוזה • לימוד תורה עם הבנים.

מה בפרשה:

נרשאי הפרשה:

א. ברכות

בתחילת הפרשה מוזכרות ברכות לשומרי כל המצוות, לרבות מצוות קלות שאדם דש בעקבו.

ב. איבוד

במהלך הפרשה מוזכר כמה פעמים שבשכר השמירה על המצוות יוריש ה' מלפניהם גוים עצומים.

לקראת כיבוש הארץ, מחזק משה את ידי ישראל שלא יתייראו מהגוים, כי הקב"ה יעשה להם נסים לאבד אותם. ועל ישראל מוטלת החובה לאבד את אלילי הגוים ופסיליהם.

ג. זכירה

במרחבי הפרשה מצווה משה כמה פעמים את ישראל לזכור את הניסים שנעשו במדבר, וכאשר יזכו לשפע בארץ, יזכרו שה' הוא הנותן כח לעשות חיל. וכן מצווה לברך לה' על המזון.

ד. חטאים

עליהם לדעת שאת הארץ קיבלו רק בגלל רשעות הגוים ובגלל שבועת ה' לאבות, אבל לא בגלל זכות ישראל, שהרי הם חטאו במדבר בכמה חטאים: במתאוננים, במסה, בקברות התאוה, ובמרגלים.

כאן מזכיר משה גם את חטא העגל, כשהוא עלה להר שלש פעמים למשך 40 יום: א. לאחר מתן תורה, לפני חטא העגל. ב. לאחר חטא העגל, עד כ"ט באב. ג. מא' באלול עד יום הכיפורים, אז קיבל את הלוחות השניות והניחם בארון.

ה. לויים

עם מיתת אהרן, התייראו ישראל מהגוים

מבט על פרשת ראה הבעל"ט:

מה בפרשה: לאחר דברי מוסר וחיוק בשלשת הפרשות הראשונות בחומש דברים, הרי מפרשת ראה והלאה מתחיל משה לחזור על מצוות התורה. כאשר פרשת ראה עשירה במצוות רבות בשלל נושאים ועניינים.

נושאי הפרשה: ברכות וקללות בהרי גריזים ועיבל • דינים בעבודה זרה • עיר הנידחת • נביא שקר • מסית • דינים בקרבנות • שחיטה ואבר מן החי • בכור בהמה • שריטה וקורה • כשרות בעלי חיים • מעשרות • שמיטת כספים • צדקה • הענקה לעבד • שלש רגלים.

חיים של תורה מעלת וחשיבות לימוד חומש ורש"י

כל בוקר לפני התפילה!

"הרה"ק רבי חיים זאנוויל מריבניץ ז"ע העיד על עצמו שמעולם לא עבר עליו שבוע שלא ללמוד חומש עם פירוש רש"י. פעם כאשר בחור צעיר ממקורביו נסע ללמוד בישיבה, הדריכו הרה"ק מריבניץ שירגיל עצמו ללמוד בכל בוקר לפני התפילה חומש ורש"י, ויסיים את הפרשה עד יום חמישי". (הליכות חיים - ריבניץ)

נישא השבוע:

חזרה ושינון

כי אם שמר תשמרון את כל המצוה הזאת (דברים יא, כב). אזהרת שמירות הרבה להנהיג בתלמודו שלא ישתכח (רש"י).

דברי רש"י כאן, כלפידים בוערים, על החובה לחזור ולשנן תמיד את התורה, כדי שהלימוד יישמר בזכרון ולא ישתכח. כך כותב רש"י עוד בפרשתנו בפסוק (דברים יא, יג) וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ, וז"ל: 'אם שמוע בישן תשמעו בחדש'. כל גדולי ומאורי הדורות עודדו ועוררו את תלמידיהם על חובת החזרה והשינון, והעידו על עצמם שכל השגתם וגדולתם ובתורה נשענת על החזרה הבתלי פוסקת, כפי שגם נראה ונלמד מצד הסיפורים דלהלן.

לב לדעת

הכרת והבנת מושג בתורה

הצרכה

בפרשת השבוע (ו, כ) מחזק משה את ישראל שלא יתיראו מהגוים העצומים, כי הקב"ה ישלח סוג של שרץ הנקראת 'צרעה', והיא תשלח ארס ('מרה') על כל המקומות בהם יסתתרו הגוים, ובכך תסמא את עיניהם ותפגע בהם, עד שיאבדו כל הנשואים הנסתרים מפני ישראל. רש"י בפרשת משפטים (שמות כג, כח) מבאר שהצרעה לא נכנסה לארץ, אלא עמדה על שפת הירדן, בארץ סיחון ועוג, ומשם היא זרקה מרחוק ארס לעיני הגוים הגרים בארץ החווי הנמצאת בתוך ארץ ישראל מעבר לירדן. כך היא אכן שיטת ריש לקיש בגמרא (סוטה לו, א), אך לדעת רב פפא, שתי צרעות היו, האחת בימי משה במלחמת סיחון ועוג (ראה ספר יהושע כד, יב), והשניה בימי יהושע וצרעה זו נכנסה לארץ.

אתה האמנת, אני קיימת...

פעם פגש את הגר"א מוילנא ז"ע יהודי שלמד איתו בילדותו. נענה הלה ושאל את הגר"א: והרי שנינו למדנו במקום אחד, איך כבודו עלה ונתעלה עד כדי כך? ענה לו הגר"א: 'הרי הגמרא אומרת (חגיגה ט, ב) שאינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה ואחד, האם אתה מאמין בגמרא זו?' השיב לו חבירו: 'בודאי שאני מאמין'. אמר לו הגר"א: אני לא רק מאמין, אני גם קיימתי את זה למעשה...

תוספות אחד – 200 פעמים

כאשר נשאל מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל כיצד זכה להגיע להשגות כה גבוהות בקניין התורה, שכל התורה מונחת בכיסו בזכרון עצום, השיב מרן, כי בצעירותו היה מקפיד שלא לעבור לדף הבא עד שהיה חוזר על הדף שלמד עשרות פעמים, עד שנקשר עם אותו הדף והיתה קשה עליו הפרידה, וכך היה ממשיך לדף הבא.

ומעשה היה באברך ממקורבי מרן שפנה אליי בבקשה שיגלה לו מה היא הסגולה לזיכרון העצום והמפליא כמו כבוד הרב. הוציא מרן מסכת בבא קמא ופתחה בדף ע"ז עמוד א', שם בראש העמוד מתנוססות שתי שורות גמרא בודדות, וכל שאר העמוד הינו תוספות אחד ארוך מאוד. פנה מרן אל האברך ואמר לו: אני אומר כעת את כל התוספות בעל פה, ואתה תעקוב אחרי מילה במילה לראות שאיני טועה. כאן פתח מרן והחל לומר את כל התוספות הארוך בעל פה! וכשסיים פנה לאברך ואמר: דע לך, שאת התוספות הזה למדתי מאתיים פעמים! זה הסוד וזה הסגולה!

400 פעמים טור ושלחן ערוך

סיפר והעיד רבה של לובלין, הגאון רבי מאיר שפירא ז"ע, שהוא היה נוכח בחדרו של הגאון המהרש"ם - רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון מברע"א ז"ע בתקופה בה הוא היה שריו על ערש דווי באפיסת אונים. באותו עת ישבו בחדר הסמוך לתלמידי חכמים שהתווכחו ביניהם בדבר הלכה.

הדי הוויכוח נשמעו אל תוך חדרו של המהרש"ם, ששאל את מהר"ם שפירא: על מה הם דנים? אמר לו מהר"ם: הם מתווכחים בענין מתנות כהונה, וזרע לחיים והקייבה, שההלכה היא שאינן נוהגות בזמן הזה בחוץ לארץ, האם מותר לאדם להחמיר על עצמו וליתנם לכהן, או שמא יש בכך חשש של 'מיחוי כיוהרא'. למשמע הדברים נענה המהרש"ם מתוך מיטת חוליו: 'הרי זה "דרכי-משה" מפורש בהלכות מזוזה סימן רפ"ו!"

למשמע הדברים תהה מהר"ם שפירא בלבו, מה הקשר בין הלכות מזוזה בסימן רפ"ו, להלכות מתנות כהונה המופיעים בסימן ס"א, וחשב שמא מרוב חוליו נחלש זכרונו של המהרש"ם. אבל כאן חזר שוב המהרש"ם ואמר לו: 'הלא אמרתי לכם לעיין בדרכי משה בהלכות מזוזה'. בדק רבי מאיר ומצא כי אכן מופיע שם (סק"ד) וז"ל: 'דאין יוהרה מי שנותן מתנות כהונה, אע"ג דמנהגה שלא ליתן'.

כאשר הבחין המהרש"ם באותות פליאה על קלסתריו של רבי מאיר אודות הבקאות עצומה, קראו המהרש"ם שיתקרב אל מיטתו, דפדף בטור עד סופו והראה לו בשולי הדף האחרון מה שרשם בזמנו בכתב ידו: "היום הגעתי בעזרה"ת לגמור את ספר הטור ושו"ע 400 פעמים!!!".

אם לומדים 400 פעמים טור ושלחן ערוך אין פלא שגם על ערש דווי זוכרים כל סעיף קטן בדרכי משה!

עיניים לראות הבנת מילה אחת בתורה

היקום

'כשאינו מתבונן בכל היקום, אני מרגיש כל כך קטן ואפסי' – אמר איציק למשגיח אשר יצא עמו לשיחת נפש אל מול נוף מרהיב ומרחיב דעת. 'צודק מאוד' – השיב לו המשגיח – 'אגב, נכון יותר שלא להשתמש במילה 'היקום', אלא במילה 'הבריאה', ולומר: כשאינו מתבונן בבריאה שברא הקב"ה...'

משום מה, החלו לעשות שימוש במילה 'היקום' ככינוי לכל הנמצא בבריאה, דהיינו כל מה שנמצא בעולם ומחוץ לעולם, כולל מערכות הכוכבים. אולם בתורה הקדושה אנו מוצאים פעמיים את המילה 'היקום' במובן אחר לחלוטין. האחד בפרשת נח (בראשית ז, ד) וְהָיְתָה אֶת כָּל הַיְקוּם (ושם פסוק כג). ובאר שם באבן עזרא שהכוונה לכל החיים על פני האדמה (ובודאי שאין כוונת הפסוק שכל הבריאה נמוחת במבול). ופעם נוספת בפרשתנו, בפרשת בליעת עדת קרח (דברים יא, ו) וְאֵת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם, ורש"י מפרש שהכוונה לממונו של אדם המעמידו ומקימו על רגליו.

ואנשים לשמוע בלל"י רש"י הק' בדקדוק הלשוני

זית או זית?

לקראת 'שבת-התאחדות' של הישיבה, יצא לאור קונטרס מיוחד ובו תדפיס של פרשת השבוע לקריאת התורה, ועוד חומר ללימוד, עיון ופרפראות. ישעיהו, אחד מבחורי שיעור ג', הבחין מיד בטעות בניקוד באחד מפסוקי החומש.

בפסוק (דברים ח, ח) ארץ זית שמן ודבש. ניקדו בטעות זית שמן, בעוד שהניקוד הנכון הוא זית שמן. המפרשים מסבירים (צידה לדרך; רא"ם; גור אריה) שזו גם כוונת רש"י שכתב על פסוק זה: 'זית שמן' – זיתים העושים שמן'. כי בדרך כלל כתוב בתורה 'שמן זית', אבל כאן שכתבו להיפך 'זית שמן', היות לפני השמן, וגם הניקוד הוא ציר"ף ולא פת"ח, הרי הניקוד מורה על סמיכות וחיבור היות אל השמן, דהיינו זיתים העושים שמן.

ביאור הדברים (ספר הזכרון, כי תבוא): כי אמנם בכל הזיתים יש שמן, אבל יש זיתים שצריך לעמול כדי להוציא מהם את השמן, אבל ארץ ישראל השתבחה בזיתים משובחים המלאים שמן עד שכמעט השמן יצא מעצמו, ועל כך כתב כאן רש"י 'זיתים העושים שמן', שהזיתים עצמם עושים ומוציאים שמן. לכן הם נקראים 'זית שמן' – זית, שהזית והשמן אחד הם, וכל מהות הזית הוא שמן.

חבמת התורה

אמרות חכמה ופניני שפר מגדולי הדורות על פרשת השבוע

ויאבילך את המן הרשע

וַיַּעֲבֹד וַיַּעֲבֹד וַיַּאֲכֵלְךָ אֶת הַמֶּן (דברים ח, ג)

רבי יצחק ב"ר יהודה הלוי ז"ע, מגדולי הראשונים, כותב בספרו 'פענח רזא', שבפסוק זה נרמזת התענית שגזרה אסתר המלכה שלשה ימים (אסתר ד, טז), עד שביים השלישי נמסר המן הרשע בידה. על כך נאמר כאן: וַיַּעֲבֹד – ביום הראשון של התענית, וַיַּעֲבֹד – ביום השני של התענית, וביום השלישי – וַיַּאֲכֵלְךָ אֶת הַמֶּן בן המדתא...

חכמת המונים

כָּל לְבָבָם וּבְכָל נַפְשָׁם (דברים יא, יג) והלא כבר הזהיר על כך בכל לבבך ובכל נפשך, אלא, אזהרה ליחיד אזהרה לצבור (רש"י)

אמר הגאון רבי חיים מבריסק ז"ע: מכאן המקור לפתגם 'די וועלט איז נישט משוגע' [העולם אינו משוגע], שהרי בפרשה ראשונה נאמר 'ובכל מאודך', ופירש שם רש"י: 'יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכן נאמר ובכל מאדך', וזהו אכן שיגעון שהממון חביב מהגוף. אבל בפרשה שניה, שנאמרה בלשון רבים, לא נאמר 'ובכל מאדכם', רק בכל לבבכם ובכל נפשכם, כי כאשר מדברים על העולם, הרי העולם אינו משוגע...

החיידוש של רבי משה אלברט...

וַאֲכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבִרְכַּת אֱלֹהֵיךָ (דברים ח, י)

הגאון רבי פנחס הירשפרונג זצ"ל, פגש פעם תלמיד חכם אחד, והם דיברו כמובן בדברי תורה. שאלו רבי פנחס: האם יודע כבודו מה המקור שצריך לישב בברכת המזון? הלה לא זכר הלה את המקור, ורבי פנחס אמר לו: הרי כתוב 'ואכלת ושבעת וברכת', ואפשר לדרוש כך: 'ושב עת וברכת' – תשב בשעה שתברך. אותו תלמיד חכם חיך ושאל: מי המשפיע החסידי שאמר ווארט זה? ענה לו הגאון: יהודי יקר בשם ר' משה אלברט. אותו תלמיד חכם, שהיה בטוח שר' משה אלברט הוא אחד המשפיעים החסידיים, ענה שוב בבת שחוק: 'זו, אמרתי לכם שזו אמירה חסידית...'

אך אז פתח רבי פנחס ואמר לו: הרי אלו דברי התוספות המפורשים במסכת ברכות (נא, ב ד"ה והלכתא) וז"ל: 'לפי שברכת המזון דאורייתא החמירו בה להיות יושב ומברך... והוא נוטריקון ואכלת ושבעת' – שב עת וברכת לברכת המזון, מפי רבי משה אלברט!.. עכ"ל...

תפילין ומזוזה, או תרומות ומעשרות?!

וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרֹתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיכֶם (יא, יח) - על הפסוק הזה, המופיע בפרשת השבוע, ואנו אומרים בכל יום בקריאת שמע, מפרש רש"י: 'ושמעתם את דברי - אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצות, הניחו תפילין, עשו מזוזה, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. וכן הוא אומר (ירמיה לא, כ) הציבי לך ציונים'.

חובת הגוף

רבים מהפרשים תמחו על דברי רש"י אלו: וכי בגלות יש להניח תפילין ולעשות מזוזה רק 'כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו', הלא בלאו-הכי חובה לקיים מצות תפילין ומזוזה גם בגלות, שהרי אין אלו מצוות התלויות בארץ, אלא מצוות של חובת הגוף שיש לקיימם בכל מקום (כך תמה ברמב"ן ובגור אריה ועוד).

ת"מ - שיבוש המעתיק!

הגאון רבי יעקב צבי מקלנבורג זצ"ל, בחיבורו 'כתב והקבלה', בהברקה מעניינת הוא מציע להגיה ברש"י, וז"ל: 'אפשר שנתשבעה לפנינו הנוסחא בלשון רש"י, שהיה כתוב בהעתקה ראשונה ר"ת כזה: 'היו מצויינים במצות תו"מ', והוא ראשי תיבות ת'רומות ו'מעשרות, והמעתיק טעה שהם ראשי תיבות ת'פילין ו'מזוזה, ומפני זה הוסיף המעתיק בלשון רש"י, עכ"ל. כלומר, שכוונת רש"י היא על תרומות ומעשרות, שהן מצוות התלויות בארץ, ועל כך אמר הכותב שבכל זאת יקיימום גם בגלות שלא יהיו חדשים אצלם כשישובו לארץ.

כדברים האלה כתב גם בספר 'דבש חלב' על התורה (קראקא תקע"א). וכן כתב בשו"ת בית הלוי (ח"ג ס"א) (א) ש'מפורסם בפי העולם לומר'.

את ההשערה הזאת הם מבססים על דברי המדרש איכה רבה (א, נד): 'בנביא האמת שהיו מאהבין אותי להקב"ה, המה רמוני שהיו מרמין בי ואומרים לי הפרישו תרומה ומעשרות, וכי יש תרומה ומעשרות בבבל? אלא בשביל לאהבני להקב"ה, הוא שירמיה אומר הציבי לך ציונים, הציגי במצות, שהיו ישראל מצויינים בהם, עכ"ל. הרי מפורש במדרש שקיימו ישראל תרומות ומעשרות בגלות משום הכתוב 'הציבו לך ציונים', והוא הפסוק שרש"י מזכיר כאן.

ה"ת ע"מ - האומנם

השערה אחרת, מובאת בספר 'דברי אליהו', בשמו של הגאון מוה"ל, שברש"י ישן היה כתוב בראשי תיבות ה"ת ע"מ, והמעתיק טעה וחשב שהוא ראשי תיבות ה'ניחו תפילין ע"ש מזוזה, משום שהפסוק להלן מדבר במצוות תפילין ומזוזה, וסבר המעתיק שכוונת רש"י על תפילין ומזוזה, אבל באמת ראשי תיבות הם: ה'פרישו ת'רומות ע'שור מ'עשרות.

אמנם ראה בספר 'עיונים ברש"י' שכתב שדברים אלו המובאים בספר דברי אליהו

כביכול בשם הגאון מוה"ל, הם עצמם טעות המעתיק (כידוע שבספר דברי אליהו יש הרבה דברים בשם הגר"א, מה שלא אמר מעולם), כי אין מסתבר שברש"י ישן היה כתוב ה"ת ע"מ, כי אין הדרך להשתמש בראשי תיבות כאלו סתומים וחתומים, רק משתמשים בראשי תיבות במילים רגילות ושגורות כמו: אח"כ, אע"פ, וכדומה.

מה גם, שבספר דברי אליהו העתיק הדברים מספר 'משאת משה' (להגרמ"צ אידלשטיין, ווילנא תרס"ב), וכשמעיינים שם (ח"ב עמוד כ) רואים שכתב רק: 'אומרים בשמו של הגר"א' שהיה כתוב ראשי תיבות 'תו"מ' והוא ראשי תיבות תרומות ומעשרות, עיי"ש. הרי שלא הזכיר כלל בשם הגר"א שהיה כתוב ברש"י ה"ת ע"מ'.

סוד עמוק

כרם, כבר העיר שם בעל הכתב והקבלה, שקשה לומר שיש כאן איוה טעות המעתיק ברש"י, שהרי הרמב"ן הביא את דברי רש"י כמו שהוא לפנינו 'הניחו תפילין, עשו מזוזה', וכבר הקשה הרמב"ן שהם מצוות שאינן תלויות בארץ, ותיירץ הרמב"ן 'יש בענין זה סוד עמוק' (וכע"ז רבינו בחיי).

המקור ב'ספרי'

זאת ועוד העירו האחרונים (שו"ת בית הלוי שם; חיים ושלום, להגה"ק ממונקאטש, ועוד) שהרי דברי רש"י מיוסדים על דברי חז"ל ב'ספרי', ושם בספרי הלשון הוא: 'אע"פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצויינים במצות שכשתחזרו לא יהיו עליכם חדשים'. ולא נזכר לא תרומות ומעשרות, ולא תפילין ומזוזה, אלא כללות המצוות. ומה שרש"י נקט תפילין ומזוזה, כי הן המצוות המזכורות להלן כאן בהמשך הכתובים, ובאמת הכוונה גם לכל המצוות.

ולא עוד, אלא שברש"י כתב-יד כתוב: 'עשו ציצית, הניחו תפילין, קיימו כל המצוות', וגירסא זו בוודאי אי אפשר לתלות בראשי תיבות.

מצוות בגלות

ובעיקר הקושיא מדוע כתב רש"י לקיים תפילין ומזוזה רק שלא יהיו חדשים אצלם, והרי מצוות אלו הן חובת הגוף שחייבים לקיימם גם בחוץ לארץ, כבר נאמרו במפרשים ביאורים שונים. ונציין את תירוצו של המהר"ל בגור אריה, שבגלות בין האומות אין לישראל מקומות ובתים לעצמם, רק בשאלה ושכירות, כך שאין מחויבים במזוזה מצד הדין. וכן תפילין צריך שלא יסח דעתו מן התפילין, וטרדת הצרות בגלות גורם היסח הדעת, כך שמצד הדין היו פטורים מתפילין, על כך הזהיר הכתוב שבכל זאת יקיימו מצוות אלו שלא יהיו חדשים אצלם כשישובו לארץ (ועי' בשו"ת רדב"ז, ח"ו, ס"ב ב' אלפים קנד).

חובה ללמוד את הבנים לשון הקודש?

על הכתוב בפרשת השבוע (דברים יא, יט) וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, כותב רש"י: 'משעה שהבן יודע לדבר, למדוהו תורה צוה לנו משה (דברים לג, ד), שיהא זה למוד דבורו. מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מסיח עמו בלשון הקדש, ומלמדו תורה'.

מובא רק שקטן היודע לדבר אביו לומדו תורה וקריאת שמע, ולא נזכר שם שיש חיוב ללמוד לשון הקודש.

הרמב"ם והשלחן ערוך

כך גם הרמב"ם (הל' ת"ת א, ו) והשלחן ערוך (יו"ד ס"ו רמז, ה) הזכירו רק את החיוב ללמוד תורה וקריאת שמע, והשמיטו את החיוב ללמוד לשון הקודש, וכתבו האחרונים (שו"ת קב חיים ס"ו; סד; שו"ת דברי יציב יו"ד ס"ו; ויאל משה מאמר לשון הקודש) שמדברי הרמב"ם והשו"ע מוכח שהם נקטו להלכה שהעיקר כדברי הגמרא שהחיוב הוא רק ללמוד תורה ולא לשון הקודש.

ברש"י ובעוד ראשונים מובאים דברי הספרי שחיוב על האב ללמד לבן לשון הקודש, אך למעשה הרמב"ם והשלחן ערוך נקטו כדברי הגמרא שאין חיוב לאב ללמד לשון הקודש.

הלכה למעשה

התורה וההפטרה ביאור שייכות ההפטרה לפרשת השבוע

"ואנכי לא אשכחך"

ירושלים בהמוניהם, עד שישראל ישאלו 'מי ילד לי את אלה?'.
הנביא גם משלב דברי תוכחה לישראל שבעונותיהם הלכו בגלות, ולסיים חותם שוב בדברי נחמה שהקב"ה ינחם ציון, ואז ימצא בה ששון ושמחה.

הפטרה זו, נמשכת על פני שלשה פרקים בספר ישעיהו: פרק מ"ט - מפסוק י"ד עד סוף הפרק; פרק נ' - מפסוק א' עד סוף הפרק; פרק נ"א - מפסוק א' עד אחרי פסוק ג'.

בשבת זו מפטירים את ההפטרה השנייה בסדרת ההפטרות של 'שבעה דנחמתיא', העוסקות בדברי נחמה לאחר האבלות על חורבן המקדש, ואינן קשורות לפרשת השבוע.

בהפטרה זו, הפותחת במילים 'ותאמר ציון', בא המענה מהנביא נוכח החשש של ישראל שמא ח"ו הקב"ה שכח אותם בגלות, ועל כך אומר הנביא לישראל בשם ה', כי לא ישכחם בגלות, אלא בקרוב יתקבצו כולם וימלאו את

עומקה של תורה עימך ועיניך בדברי רש"י בפרשת השבוע

מדוע לא פירש בן בפרשת משפטים?

של מקום וכו', כי הקב"ה אכן נתן לאדם את הבחירה להיות צדיק או רשע, והפסוק מדבר על אפשרות שלא יעשו רצונו של מקום. אבל כאן שנכתב בהחלטיות ובוודאות 'לא תוכל כלותם מהר', לכן פירש רש"י שגלוי לפני הקב"ה שעתידין לחטוא.

כבר נזכר

ואילו במשכיל לדוד מתרץ, ששם בפרשת משפטים לא הוצרך רש"י לציין ענין זה שעתידין לחטוא, שהרי כבר כתוב שם לעיל (פסוק כ) הנה אנכי שולח מלאך, ופירש שם רש"י: 'כאן נתבשרו שעתידין לחטוא, ושכינה אומרת להם (שמות לג, ג) כי לא אעלה בקרבך', הרי שכל הפרשה מדברת על זמן שעתידין לחטוא, ולא הוצרך לחזור על כך שוב בפסוק כ"ט, אבל כאן שכל הפרשה עוסקת כשישמעו בקול ה', הוצרך רש"י לציין שעתידין לחטוא.

רש"י כותב על הפסוק (דברים ז, כב) **לֹא תוּכַל כָּלֹתָם מִהֵרָא פֶּן תִּרְבֶּה עֲלֶיךָ חַיֵּית הַשָּׂדֶה**, וז"ל: 'הלא אם עושים רצונו של מקום אין מתיראין מן החיה, שנאמר (איוב ה, כג) וחית השדה השלמה לך, אלא גלוי היה לפניו שעתידין לחטוא'.

נשאלת השאלה: הרי פסוק דומה מופיע גם בפרשת משפטים (שמות כג, כט) **לֹא אֶגְרְשֶׁנּוּ מִפְּנֵיךָ בִּשְׂנֵה אֶחָת פֶּן תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֵמָה וְרִבְּה עֲלֶיךָ חַיֵּית הַשָּׂדֶה**, ומדוע שם לא כתב רש"י דברים אלו שאם עושים רצונו של מקום אין מתיראים מהחיה, אלא גלוי וידוע שעתידים לחטוא.

הבחירה לאדם

בדברי דוד כתב לתרץ, ששם בפרשת משפטים, כתוב בלשון ספק 'פֶּן תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֵמָה וְרִבְּה עֲלֶיךָ חַיֵּית הַשָּׂדֶה', וממילא אין שייך להקשות שם 'והלא אם עושים רצונו

דברים שנתחדשו

תוספת חידושים בחומש דברים
על הכתוב בחומשים הקודמים

"כל פרשה שנאמרה ונשמנה, לא נשמנה אלא בשביל דבר שנתחדש בה" (פסוק ג, א)

פרשת עקב במדור המיוחד:

מצוות תפילין - הדיוקים והחידושים

בפרשת עקב אנו לומדים שוב בפעם הרביעית על מצות תפילין, אבל הפעם עם שינויי דיוקין רשון אשר מהם המקור היחיד להרבה הלכות מרכזיות בהלכות תפילין

על מצות תפילין, אותו מקיים כל יהודי דבר יום ביומו מימות החול, אנו לומדים ארבעה פעמים במרחבי התורה, פעמיים בחומש שמות ופעמיים בחומש דברים.

ארבע פרשיות

לראשונה מוזכרת המצוה בפרשת בא, בפרשת קדש, בפסוק (שמות יג, ט-י) וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי בְיַד חֶזְקָה הוֹצֵאתָ ה' מִמִּצְרָיִם.

ושם בפרשת וְהָיָה כִּי יֵבִיאֲךָ, בפסוק (יג, טז): וְהָיָה לָאוֹת עַל יָדְךָ וּלְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחֶזֶק יָד הוֹצֵאתָ ה' מִמִּצְרָיִם.

בפעם השלישית מוזכר המצוה בפרשת ואתחנן, בתוך פרשת שמע' (דברים ו, ח-ט): וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ. והפעם הרביעית, בפרשתנו, פרשת עקב, בתוך פרשת וְהָיָה עִם אִם שְׁמוֹעַ' (דברים יא, יח): וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי לְבַבְכֶּם וְעַל נֶפְשְׁכֶם וְקִשְׁרָתָם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיכֶם.

'לזכרון' או 'לטוטפות'

נשים לב ונדייק שבכל פעם מוזכרת המצוה בשינויי לשון, בפרשת קדש נכתב לגבי תפילין של ראש הלשון 'לזכרון', ואילו בשלושת הפרשיות האחרות, נכתב 'לטוטפות'.

משינוי לשון זה דרשו בגמרא (מנחות לד, ב) שמאחר ונאמר 'לטוטפות' – לשון רבים, אין להניח את כל הארבע פרשיות של ראש בתוך בית אחד, אלא בארבעה בתים נפרדים, אך היות ונכתב בתורה גם 'לזכרון' – בלשון יחיד, למדנו שארבעת הבתים הללו צריכים להיות מחוברים ועשויים מעור אחד, אם כי עליהם להיות מובדלים זה מזה כדי שיהיה ניכר שהם ארבעה בתים לארבע פרשיות, וכך צריך להיות ניכר החרץ שבין הבתים.

'ידך' או 'לבבכם'

שינוי לשון נוסף, אנו מוצאים לגבי תפילין של יד, בשלושת הפרשיות הראשונות מוזכרים תפילין של יד בלשון "לאות על ידך", אך בפרשת הרביעית, פרשת וְהָיָה אִם שְׁמוֹעַ המופיע בפרשתנו, נוסף עוד ביטוי "ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם". מכאן דרשו חז"ל (מנחות לו, ב, לפי דעה אחת): 'שתהא שימה כנגד הלב'.

כך נפסק להלכה (שו"ע או"ח סי' כ"ז) שמקום הנחת של יד בזרוע שמאל, בבשר התפוח שבעצם שבין הקובד"ו ובית השחי, ויטה התפלה מעט לצד הגוף באופן שכשיכוף וזרועו למטה יהיו כנגד לבו.

קשירה

זאת ועוד, בפרשת שמע' וְהָיָה כִּי יֵבִיאֲךָ, אין מוזכר כלל לשון קשירה לגבי תפילין של יד, אלא וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ. רק כאן בחומש דברים, בפרשת ואתחנן ובפרשת עקב נכתב וְקִשְׁרָתָם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם. מכאן למדו שאת התפילים יש לקשור על היד.

עוד דרשו מפסוקים אלו, שהסמך הכתוב קשירה לכתיבה: א. כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה, וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה, ולכן גוי ואשה וקטן פסולים לכתיבה (מנחות מב, ב). ב. מה כתיבה בימין אף קשירה בימין, כלומר שיד ימין קושרת על יד שמאל (מנחות לו, א).

דברים המסוברים ללב

שימו לב: אלו מספר דוגמאות, מני רבות, של הוספות וחידושים, ביאורים והסברים, על החומשים הקודמים, אשר יתגלו לעיני כל הלומד חומש דברים בהבנה נכונה | קחו עמכם דברים ושובו!

מסלול 'שינון התורה'

ספר דברים נקרא בפי חז"ל 'משנה תורה', בשל היותו – בין היתר – אף חזרה על רבים מהמצוות והמאורעות שהיו בשאר חומשי התורה

במטרה לעודד את השינון והחזרה של כל חמשה חומשי תורה עורכים אנו במסגרת המסלול החדש מדי שבוע מבחן מסכם של פרשת השבוע בראי הפרשה המקשרת מרחבי שאר חומשי התורה השונים שימו לב: המבחן הינו מבחן מעמיק (לא תשובות אמריקאיות) ומיועד למשננים ויוזעי התורה שבכתב!

שימו לב המבחן מופיע בקטגוריית 'מבחנים מיוחדים' מדי שבוע מיום שלישי בבוקר, עד יום שני בלילה, התשובות הנכונות כמו גם שם הויכח יופיעו בשבוע שלאחריו

השבוע – פרשת עקב ייערך המבחן על הנושאים כדלהלן:

תפילה

א. בפרשת השבוע (ט, יח-כט) חוזר משה בדבריו לבני ישראל אודות ארבעים הימים האמצעיים שהתפלל לפני ה', וְאֶתְנַפַּל לִפְנֵי ה' כְּרַאשׁוֹנָה אַרְבַּעִים יוֹם.

מה הם הפרטים (שלושה לכל הפחות) אודות אותם ארבעים ימים אמצעיים, המופיעים לראשונה רק כאן בחזרת משנה תורה, ואינם מוזכרים במקור הדברים בפרשת כי תשא?

בלעיה

ב. בפרשת השבוע (יא, ו) חוזר משה בדבריו לבני ישראל אודות בליעת עדת קורח וְאִשָּׁר עָשָׂה לְדַתָּה וּלְאֶבְיָרִים וְגו' אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וְגו'.

איזה פרט בבליעת עדת קורח מופיע רק כאן בחזרת משה תורה, ואינו מופיע בפרשת המקור – פרשת קורח?

שמות

ג. בפרשת השבוע מוזכר משה בקצרה את המקומות שחטאו במדבר (ט, כב) וּבִתְבַעֲרָה וּבִמְסָה וּבִקְבֻרֹת הַתְּאוּהָ מִקְצֵיפִים הֵייתָ.

כאן צוינו רק שמות המקומות, אך מה הטעם שמקומות אלו נקראו בשמות אלו, תבערה, מסה, קבורות התאוה?

מתן שכרה בעידה: משנני התורה בידעיה ברורה וזכים לרכוש קנין נצחי להי תורה ובנוסף, יתקיימו בכל שבוע הנרות על פרי יוקרה

חילכם לאורייתא!

ברכת התורה שגורה
ממעמקי לבבנו קדם רבבות
אלפי ישראל קדושים
בני התורה מחזיקי העולם
השבים לבית תלמודם
לקראת זמן אלול הבעל"ט

שאו ברכה וראו הצלחה וסייעתא דשמיא בעמלכם הקדוש, ותזכו להנשים שאיפות לבבכם הטחור לעלות ולהתעלות על במתי התורה והיראה, בדרך המסורה לנו מדור דור, ללא מניעות והפרעות, אבי"ר.

כעתירת וברכת
ההנהלה